

Sina ve Filistin Cephesi'nde Atatürk

Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizlerin 11 Mart 1917'de Bağdat'ı işgal etmeleri üzerine Irak Cephesi'ndeki durum kaygı verici bir hâl almıştı. Mekke'nin isyan eden Arapların eline geçmesi, Bağdat'ın da kaybedilmesi Osmanlı Devleti'nin ve Halife'nin İslam âlemindeki saygınlığını zedelemişti. Dolayısıyla durum, hem askerî hem de siyasal bakımdan kritikti. Türk Başkomutanlığı, nisan ayı başlarında Bağdat'ı geri almak için bir taarruz planı hazırlamaya başladı. Almanya'dan işbirliği ve yardım talebinde bulundu. Ortadoğu'daki ekonomik çıkarlarına çok önem veren Alman Başkomutanlığı bu taarruz girişimiyle ilgilendi ve yardım isteğini kabul etti. Irak ve Filistin Cephesi için düşünülen yeni yapılanmaya "Yıldırım" ismi verildi. Bu girişim Yıldırım Ordular Grubu'nun kurulmasıyla sonuçlanacaktır. General Erich Von Falkenhayn'ın 7 Mayıs 1917'de Türkiye'ye gelmesi ile Irak Harekâtını gerçekleştirmek için Yıldırım Ordular Grubu'nun meydana getirilmesine hız verildi ve Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı'na General Falkenhayn'ın atanması önerildi. Başkomutan Vekili Enver Paşa, Almanya'nın bu önerisini kabul etti. Almanya İmparatoru II. Wilhelm, 5 Haziran 1917'de General Falkenhayn'ın Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı'na tayinine ait kararı imzaladı. Yıldırım Harekâtı için harcanacak beş milyon altın lira Osmanlı Devleti hesabına borç kaydedilecekti. Falkenhayn'ın Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı'na atanma emri 11 Temmuz 1917'de padişahın onayından geçti ve 15 Temmuz'da da ordunun teşkil emri yayınlandı.

Başlangıçta Yıldırım Ordular Grubu'nun kuruluş amacı, Irak'taki İngiliz Ordusu'nun yan ve gerilerine taarruz ederek Bağdat'ı geri almak ve Güney Irak'ı İngiliz işgalinden kurtarmaktı. Başkomutan Vekili Enver Paşa, 24 Haziran 1917 günü Halep'te, bir toplantı tertip etmiş ve bu toplantıya katılan komutanlara (Kafkas Ordular Grubu Komutanı Ahmet İzzet Paşa, 4. Ordu Komutanı Cemal, 2. Ordu Komutanı Mustafa Kemal ve 6. Ordu Komutanı Halil Paşalar) planını açıklamıştı. Bu plana göre İstanbul'da yeni kurulmakta olan 7. Ordu, Fırat nehri boyunca Hit'e kadar ilerleyerek, buradan itibaren 6. Ordu ile işbirliği yapıp Bağdat bölgesindeki İngiliz birliklerinin yan ve gerisine taarruz edecekti. Mustafa Kemal Paşa ve diğer komutanlar, bu planın başarıyla uygulanabilmesi için 4. Ordu'nun Filistin'de bulunan İngiliz kuvvetlerini emniyetle tespit etmesinin şart olduğunu, aksi takdirde Filistin'de kuzeye ilerleyecek İngiliz kuvvetlerinin 7. Ordu'nun yan ve gerilerine taarruz ederek planı başarısızlığa ve belki de 7. Ordu'yu ağır yenilgiye uğratabileceğini söylediler. Mustafa Kemal Paşa bu planın uygulanabilirliğine inanmamıştı.

Diyarbakır'da bulunan 2. Ordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa'ya 3 Temmuz 1917 tarihinde Başkomutan Vekili Enver Paşa'dan "zata mahsus" şifreli bir telgraf gelir. Telgrafta: "Teşkili derdest bulunan 7. Yıldırım Ordusu Kumandanlığı'nı bilâkaydüşart kabul edip etmeyeceğinizin acele iş'arı" denilmektedir. Paşa ilkin: "Çok acaip şey" diyerek hayretini ifade eder, sonra yaveri Şükrü Tezer'e: "Teklif olunan 7. Ordusu Kumandanlığı'nı bilâkaydüşart kabul ediyorum." şeklinde cevap yazılmasını buyurur. Daha sonra 5 Temmuz 1917'de 7. Ordu Kumandanlığı'na atandığı bildirilerek İstanbul'a gelmesi istendi. 9 Temmuz 1917 tarihinde Diyarbakır'dan ayrılan Mustafa Kemal Paşa, Mardin-Halep yoluyla İstanbul'a hareket etti. Yıldırım Ordular Grubu Karargâhı ve 7. Ordu Karargâhı İstanbul'da kuruluyordu. 7. Ordu, 19. ve 20. tümenlerden kurulu 15. Kolordu ile 24, 50 ve 59. tümenlerden kurulu 3. Kolordu'dan oluşacaktı. Bu birliklerin bir bölümü henüz Avrupa cephelerindeydi. 1917 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında parça parça gelerek Halep'te toplanacaklardı.

Falkenhayn'ın Mustafa Kemal Paşa ile ilk dolaylı teması İstanbul'da oldu. Yıldırım Ordular Grubu Karargâhı'nın ve 7. Ordu Karargâhı'nın teşkil edilmesinden sonra her ikisi de Halep'e intikal edeceklerdi. İşte o günlerde Falkenhayn, Mustafa Kemal Paşa'ya bir miktar altın vermek ister. Mustafa Kemal Paşa, anılarında bu olayı şöyle anlatıyor:

“Yıldırım Ordusu (7’nci Ordu) Kumandanlığı’nı kabul edip İstanbul’dan Halep’e hareket edeceğim günün gecesi idi. Falkenhayn Karargâhı’nda bulunan bir Türk Erkânı harp zabitanın refakatinde bir genç Alman zabiti, Akaretlerdeki 76 numaralı ikametgâhıma geldi. Ufak ve zarif sandıklar içinde Falkenhayn tarafından bana bazı şeyler getirdiğini söyledi. O “şey”leri kendilerini kabul ettiğim odaya nakledilmesini emrettim. Salon kapısının yanına ufak sandıklar istif edildi. Bunlar nedir? dedim. Alman zabiti dedi ki: İstanbul’dan müfakat ediyorsunuz (ayrılıyorsunuz) Mareşal Falkenhayn tarafından bir miktar altın gönderilmiştir. Kimseye hiçbir ihtiyacımdan bahsetmemiştim; fakat zannettim ki, Mareşal bu parayı ordunun ihtiyacına sarf edilmek üzere göndermiştir. Onun için tercümanlık eden Türk zabitanı dedim ki: Bu sandıklar bana yanlış geldi, ordunun Levazım Reisi’ne gönderilmesi lazımdı, benim için fazla külfettir. Muhatapım sözlerimi Alman zabitanı nakletti. Zabitanı derhal: Efendim o başka! dedi. Bizim zabitanı: Paranın miktarını bu zabitanı iyi tahkik et, huzurunda alındığına dair bir senet yaz, ver, imza edeyim dedim. Bu zat emrimi yaptı; fakat zabitanı imzalı senedi kabul etmek istemedi, tekrar: Bu zabitanı bilmiyor dedim, senedi alsın ve Mareşal’a versin ve siz de bu paraları gelip alması için Levazım Reisi’ne haber gönderiniz. Bittabi iş böyle cereyan etti. Bu olay, daha ilk günden Mustafa Kemal Paşa’nın Falkenhayn’a güvenini sarsmış ve onda Mareşal’ın para ile Türk komutanlarını satın alarak Alman çıkarlarına hizmet ettirmek istediği izlenimini yaratmıştı. Bu nedenle de emrinde çalıştığı kısa sürede (üç ay kadar) daima ona karşı dikkatli olmuştur.

Mareşal Falkenhayn, Yıldırım Ordular Grubu Karargâhı’nı hemen tamamen Alman subaylarından teşkil etmişti. Bütün emirler Almanca yazılıyor, sonra Türkçeye çevrilerek yayımlanıyordu. Falkenhayn, Türk subaylarına güvenmiyordu. Falkenhayn, Osmanlı üniforması giyiyorsa da karargâhındaki Alman subaylarının Alman üniformasıyla görev yapmalarında bir sakınca görmüyordu. 7.Ordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa, Mareşal Falkenhein’in tutumundan çok rahatsızdı. Ülkenin kötü bir geleceğe sürüklendiğini görüyor, üzülüyordu. Bununla beraber 15 Ağustosta İstanbul’dan Halep’e hareket etti ve cephede 7. Ordunun başına geçti. Mümkün olduğu ölçüde ordusunun bazı noksanlarını tamamlayıp, aksaklıklarını gidererek verilecek görevleri yapmaya hazır hale getirdi. Ama başlıca iki noktada Falkenhayn’dan tamamen farklı düşünüyordu. Mustafa Kemal Paşa’nın görüşüne göre: Türk Ordusu Filistin’de taarruz edecek güce sahip değildir, savunmada kalmalıdır. Filistin Cephesi iki ordunun kullanılmasına müsait coğrafi yapıda değildir. Bütün cephenin sorumluluğu 7. Ordu’ya verilmelidir. Mareşal Falkenhayn, bu görüşe katılmıyor; 7. Ordu’nun, Kress von Kressenstein komutasındaki 8. Ordu’nun yanında taarruza katılmasında ısrar ediyordu. Falkenhayn ile yapılan yazışmalardan bir sonuç alınamayacağını gören Mustafa Kemal Paşa, 20 Eylül 1917’de Başkomutan Vekili Enver Paşa’ya başta Sina-Filistin Cephesi olmak üzere diğer cephelerdeki orduların mevcudu, eğitim, donanım, silah, ikmal ve ulaşım açısından içinde buldukları kötü durumu bütün çıplaklığıyla açıklayan uzunca bir rapor sundu ve Türk Ordularına Alman Generallerin komuta etmelerinden duyduğu rahatsızlığı dile getirdi. Onların Türkiye’nin çıkarlarını hiçe sayıp Almanya’nın çıkarlarını her şeyin üzerinde tuttuklarını delillerle açıklayarak bu durumun yarattığı sakıncaları belirtmiştir. Ayrıca bu raporda ülkenin yönetimi, ekonomisi halkın içinde bulunduğu sefalet ve morali ile ilgili çarpıcı tespitlerde bulunmuştur. Mustafa Kemal Paşa, bu raporun birer suretini de Sadrazam ve Dâhiliye Nazırı Talât Paşa ile 4. Ordu Komutanı Cemal Paşa’ya göndermişti. Mustafa Kemal Paşa, 24 Eylül’de Sina Cephesi Komutanlığı’nın kendisine verilmesini veya görevden affedilmesini istedi. Enver Paşa, memleketin ve ordunun durumu konusunda Mustafa Kemal Paşa’nın bu değerlendirmelerine yüzeysel yaklaşmış ve Mareşal Falkenhayn’ı destekler tutumunu sürdürmüştür. Falkenhayn dürüst, vatansever, memleketin çıkarları konusunda kimseye ödün vermeyen, açık fikirli, düşündüklerini açıklamaktan çekinmeyen, fikirlerinde sebat sahibi, enerjik 7. Ordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa ile hiçbir zaman anlaşamamış onu etkisizleştirmek için görev sahasını daraltmaya yetkilerini kısıtlamaya çalışmış ve yazışmalarda 7. Ordu’yu adeta lağvedilmiş bir halde göstererek emir komuta kargaşası yaratmıştır. Mustafa Kemal

Paşa bu zihniyet ve öngörüsüzlük içinde bulunan Falkenhayn'ın başarılı olacağına inanmıyor ve Enver Paşa'nın ona olan güveninin felaketle sonuçlanacağını düşünüyordu. Mustafa Kemal Paşa, 6 Ekim'de Cemal Paşa ile yaptığı görüşmeden de bir sonuç alamadı ve istifasını verdi. Yerine Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa'yı vekil tayin ederek 11 Ekim'de Halep'ten hareket ederek 15 Ekim 1917'de izinli olarak İstanbul'a geldi. Mustafa Kemal Paşa, 7. Ordu Komutanlığı'ndan ayrılırken Falkenhayn'ın İstanbul'da kendisine verdiği altınları yerine vekil tayin ettiği Ali Fuat Paşa'ya teslim eder ve ondan aldığı senedi emir subayı ile Falkenhayn'a göndererek kendi senedinin geri verilmesini ister. Falkenhayn, yeni senedi kabul etmek, eski senedi geri vermek istemez ise de Mustafa Kemal Paşa, şiddetle dayatır ve senedini alır.

Harbiye Nezareti, durumu kurtarmak için 15 Ekim 1917 tarihli padişah buyruğu ile 2. Ordu Komutanı Fevzi Paşa (Çakmak)'yı 7. Ordu Kumandanlığı'na, Mustafa Kemal Paşa'yı da 2. Ordu Kumandanlığı'na tayin etti. Fakat O bu görevi de kabul etmeyerek Genel Karargâh emrinde olarak İstanbul'da kaldı. Bu sırada Velihaht Vahdettin'in Almanya ziyaretine katıldı. Hastalığı nedeniyle Mustafa Kemal Paşa Mayıs ayı sonlarında tedavi için yine Almanya'ya Karslbad'a gitti. Tedavisinin bitmesi üzerine Temmuz sonlarında İstanbul'a döndü. Öte yandan İngilizler 110 bin kişilik bir kuvvetle taarruza geçerek 30 Ekim 1917'de başlayan III. Gazze Savaşı'ndan galip çıktılar ve 7 Kasım'da Gazze'yi, 16 Kasım'da Yafa'yı işgal ettiler. İngiliz ilerleyişi karşısında tutunamayan Yıldırım Orduları Grubu süratle Filistin'den kuzeye doğru çekildi. Bu arada 9 Aralık 1917'de Kudüs düştü. İngiliz Komutanı Allenby, aynı gün büyük bir törenle Yafa kapısından Kudüs'e girdi. Mareşal Falkenhayn, Suriye ve Filistin cephelerinde yaşadığı bozgunun sonra 25 Şubat 1918'de komutanlıktan ayrılmış yerine General Liman Von Sanders Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığı'na getirilmişti. Böylece Mustafa Kemal Paşa'nın değerlendirmelerinde ne kadar haklı olduğu ortaya çıkmış oldu.

Yeniden 7. Ordu komutanlığına atanan Mustafa Kemal Paşa İstanbul'dan 22 Ağustos'ta trenle yola çıktı ve 27 Ağustos'ta Halep'e ulaştı. 7. Ordu karargâhının taşındığı Nablus'a 1 Eylül 1918'de geldi ve vekâleten görevi üstlenmiş olan Nihat Paşa'dan komutayı devraldı. Yıldırım Orduları Grubu, 4, 7 ve 8. Ordulardan kurulmuş olarak Nablus'un güneyi ile Şeria Nehri arasına konuşlanmıştı. Mustafa Kemal Paşa, yolculuğu sırasındaki gözlemlendiği cephe durumundan etkilenmiş, gerçekte her şeyin bittiğini görmüştü. Kendisi Suriye'den ayrılırken Sina Çölü kıyısında olan ordu gerilemiş, cephe Şeria Vadisi'nin kuzeyine çekilmiştir. Mustafa Kemal Paşa kumandasındaki 7. Ordu'da İsmet Bey ile Ali Fuat Paşa kolordu kumandanıdır. Bunlar ve diğerleri ellerinden geleni yapmaktadırlar, ancak kuvvetler dengesi üçte bir oranında İngilizlerin lehinedir. Yıldırım Orduları Grubu Kumandanı General Liman Von Sanders de cephenin bitmiş olduğu kanaatinindedir. O da durumu şöyle özetliyordu: Bölgedeki Arap halk silahlanmış, saldırıyor, yağmalıyor, telgraf tellerini kesiyor. Yolsuzluk, araçsızlık, yoksulluk her şeyi olduğundan birkaç kat daha zorlaştırıyordu. Rusların Doğu Anadolu'dan çekilmesi üzerine Kafkasya'da yeni bir cephe açılmış, Filistin Cephesi'nden buraya asker ve teçhizat kaydırılmıştı. Bu cephenin daha da zayıflaması sonucunu doğurmuştu. Alayların çoğu mevcudunun yüzde onuna sahipti. Askerler tümüyle ihmal edilmiş, giysileri perişan, susuzluk, açlık, sıcak ve hastalıktan ölen binlerce asker vardı.

Mustafa Kemal Paşa'nın cepheye gelişinden 18 gün sonra General Allenby komutasındaki 200 bin mevcutlu İngiliz ordusu saldırıya geçmişti. Bu saldırı, durumun ciddiyetini ve perişanlığı kısa sürede ortaya koymuştu. Mustafa Kemal Paşa yaklaşık bir yıl önce bölgede taarruzu değil, savunmayı, hatta çekilmeyi teklif ettiğinde dikkate alınmamıştı. Şimdi 19 Eylül'de başlayan bu taarruz karşısında bozgunu önleyebilmenin çareleri aranıyor. 8. Ordu merkezine karşı başlayan taarruz İngilizlerin planladıkları gibi gelişti. 8. Ordu cephesinin 30 km. genişliğindeki kısmı yarılmış, birlikler dağılmış, buradan ilerleyen İngiliz süvari birliği Liman Von Sanders'in Nasıra'daki karargâhını basmış, o karargâhıyla

birlikte esir düşme tehlikesi yaşamıştı.

Mustafa Kemal Paşa, ordusuyla Nablus'un Kuzeydoğusunda Ferha vadisinde tutunmak istemiş ancak düşman süvarisi daha evvel bu hattın arkasına gelip yolu kesmiştir. O, ne pahasına olursa olsun birliklerini kurtarmak düşüncesindeydi. 23 Eylülde Şeria'yı geçip ordusunu Aclun dağlarına vurmuş ve 25-26 Eylül'de Der'a demiryolu kavşağına ulaşmıştı. Mustafa Kemal Paşa, mevcut şartlarda Şam'ın savunulmasının imkânsızlaştığını Rayak'ın kuzeyine çekilmenin uygun olacağını yoksa orduların bundan sonra düzenli bir şekilde geri çekilmelerinin mümkün olmayacağını Liman Von Sanders'e bildirdi. 27 Eylül'de karargâhıyla birlikte Deraa'dan ayrılan Mustafa Kemal Paşa'ya, 28 Eylül'de, Rayak bölgesi komutanlığı görevi verildi. 29 Eylül'de Mustafa Kemal Paşa Grup Kumandanlığı'nın emriyle, 7. Ordu birliklerini Şam'ın savunması için Mersinli Cemal Paşa'ya bırakarak Rayak bölgesindeki dağınık kuvvetleri emrine almak üzere harekete geçmişti. 30 Eylül'de Rayak'a gelip dağınık birlikleri derleyip toparlayarak yeniden düzenledi. O, bu kuvvetlerle ciddi bir savunma yapılamayacağını görmüştü. Yıldırım Orduları Grubu'ndan kalanları düşmana ezdirmeden Halep'e kadar çekilmeyi, savunma hattının burada kurulmasını düşünüyordu. 8. Ordu'nun dağılması üzerine 7. ve 4. Ordular çekilmeye başladılar. Bu çekilme sırasında bile Mustafa Kemal Paşa at sırtında düşmanla teması kesmeyerek düzen içerisinde ordusunu geri çekmeye çalışmıştır. Diğer yandan isyancı Arapların, Osmanlı ordusunu vurmaları da cephenin çok çabuk çökmesine sebep olmuştu. İşte bu asilerden Emir Faysal kuvvetleri de güneyden ilerliyorlardı ve bunların yardımıyla İngiliz kuvvetleri 25 Eylül'de Amman'ı ele geçirip 30 Eylül'de Şam yakınlarına kadar gelmişlerdi. Bozgun halinde çekilmeye rağmen General Liman Von Sanders birliklerin yerlerinde kalarak çarpışmalarını istiyordu. Fakat 1 Ekim günü Şam düştü ve yüzlerce asker İngilizler tarafından esir edildi. Humus'a, Liman Von Sanders'in karargâhına gelen Mustafa Kemal Paşa, onu ikna etmiş, nihayet 4. Ordu'nun Humus'a, 7. Ordu'nun da Halep'e çekilmesi emri verilmişti.

23 Ekim'den itibaren başlayan düşman taarruzuna karşı, Halep ve güneyinde bulunan kuvvetler 5 km. kadar kuzeye kaydırılarak burada bir savunma hattı oluşturuldu. Bu arada Halep'te şiddetli sokak çatışmaları yaşanıyordu. Bu kargaşa ortamında bazı isyancı Arapların arasına düşen Mustafa Kemal Paşa, soğukkanlı davranışıyla esir düşmekten, belki de ölümden kurtulmuştu. M. Kemal bu olayı şu şekilde anlatıyor:

"Şehrin şark medhalinde bir kalabalığın içine girdik; bunlar askerî kıyafet taşıyan urban ve bedevilerdi, esir olmuştuk. Yanımda kuvvet olarak bir tek nefer yoktu; muhacim bedeviler otomobilin etrafını sardılar ve her tarafına yüklendiler. Tehacümü görünce şoföre: Dur! Emrini verdim. Elimde Tahsin Bey'in verdiği kırbaçla ayağa kalkarak onlara anlayabileceği lisanla sordum: Reisiniz nerededir? Cevap verdiler: Hepimiz reisiz! Derhal karar vermek lazımdı; kırbaçla vurmağa başlayarak: Çekilin! Diye bağırdım. Gayr-i ihtiyari çekildiler; emrettim: Çabuk reisiniz karşıma gelsin! Reisleri geldi. Ona dedim ki: Ben sizin yardım ettiğiniz vaziyeti galebe çaldım; herkes mağluptur. Fakat sizin iştirakinizi de mazur görüyorum; bu akşam yanıma geliniz, sizinle görüşeceklerim var. Emredersiniz dedi ve uzaklaştı. Şoföre: Çabuk geriye emrini verdim. Halep'in içindeki karargâha döndüm..." Buradaki mücadele üç gün sürmüştür. Sonunda Halep'in savunulması imkânsızlaşmış, dolayısıyla 25-26 Ekim'de Halep bırakılarak, 7.Ordu daha önce kuzeyde oluşturulan hatta çekilmiştir. Yıldırım Orduları Grubu karargâhı da Adana'ya taşınmıştı. Mustafa Kemal Paşa komutasındaki 7. Ordu'nun tuttuğu hat, İskenderun, Beylan, Dir Cemal, Telülrifat ve doğuya uzanıyordu. Antakya da 28 Ekim'de bu hatta dâhil edildi. Bu hatta düşman durduruldu ve Türk ordusu daha geriye çekilmemek konusunda sonuna kadar mücadele etti.

Bu sıralarda İstanbul'da da önemli gelişmeler yaşanıyordu. Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'ya göre, mütarekenin

imzalanması kaçınılmaz bir hale gelmişti. Büyük güçlülere ve ikmal yetersizliğine rağmen inatla cephelerde direnen Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması'nı mecburen imzalamak durumunda kalmıştı. Mütarekenin imzalanmasıyla birlikte, Sadrazam Ahmet İzzet Paşa, Liman Von Sanders'e Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığını Mustafa Kemal Paşaya devrederek İstanbul'a gelmesini bildirmişti. Mustafa Kemal Paşa da görevi devralmak için Adana'ya gelmişti. 31 Ekim'de Liman Paşa bir bildiriyle bu değişikliği gruba duyurmuş ve görevi Mustafa Kemal Paşa üstlenmişti. Yeni görevi esnasında da Mustafa Kemal Paşa, Harbiye Nezareti ile haberleşmeye devam etti. Bölgesinde gerekli güvenlik tedbirlerini aldıktan sonra, mütarekenin bazı maddelerinin tefsir edilmesini isteyerek Suriye sınırının nasıl tespit edileceğini, terhis meselesinin nasıl olacağını sadrazama yazdığı telgrafta soruyordu. Mustafa Kemal Paşa, maiyetindeki komutanlara gönderdiği emirde, mütareke hükümlerinin uygulanmasının bizim için daha ağır bir duruma gelmemesini sağlamak üzere gerekli tedbirlerin alınmasını isterken, Toros Tünellerinin Osmanlı Devleti için stratejik açıdan çok büyük öneme sahip olduğunu hatırlatarak elde tutulması gerektiğini ve terhis işlerinin geçiştirilmesi veya geciktirilmesini tavsiye ediyordu. Mustafa Kemal Paşa, 6 Kasım 1918 tarihli telgrafında Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'ya hitaben; mütareke şartları arasında anlaşmazlıkları giderecek tedbirler alınmadan, orduların terhis edilmesi ve İngilizlerin her dediğine boyun eğilmesi durumunda İngiliz ihtiraslarının önüne geçmeye imkân olmayacağını bildiriyordu.

İngiliz ve Fransızların, Yıldırım Ordularının mukavemeti halinde, Adana ve İskenderun yöresini işgal edecekleri yolunda Osmanlı Hükümeti'ne baskı yapmalarına rağmen Mustafa Kemal Paşa, bölgenin teslim ve tahliyesinden yana değildi. Özellikle Halep bölgesindeki Arap aşiretlerini kendi yanına çekmek için bir takım tedbirler aldı. Öte yandan Ahmet İzzet Paşa, Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği 6 Kasım 1918 tarihli telgrafi ile İstanbul'daki İngiliz Amirali Galthorpe'un, İskenderun ve çevresinin mukavemetsiz teslim edilmesi istediğini bildirdi. İngilizlerin aşırı istekleri karşısında direnmekten yana olan Mustafa Kemal Paşa ise, emri altındaki kuvvetlerin takviye edilmesi halinde bütün felaket ve sıkıntılara rağmen, Türk milletinin sesini duyurmanın mümkün olabileceğini ifade ediyordu. Diğer taraftan hükümet üzerinde İngiliz baskısının giderek artması, Ahmet İzzet Paşa'nın Mustafa Kemal Paşa'ya mütarekenin uygulanması yolunda gönderdiği telgraflarının sıklaşmasına sebep oldu. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, İngilizlerin İskenderun'da karaya asker çıkarmaları halinde mukavemet edileceğini ifade ettikten sonra, mütarekenamede bu tür hareketlere cevaz verecek bir madde bulunmadığını hatta 5 Kasım tarihinde maiyetindeki birlik komutanlarına verdiği gizli emrinde gerekirse silahla karşı koyabileceklerini de bildirmişti.

Mustafa Kemal Paşa'nın karşı çıkmasına rağmen, Osmanlı Hükümeti, Amiral Galthorpe'un İskenderun'un mukavemetsiz teslimi yolundaki notasına ister istemez uymak mecburiyetinde kaldı. Aksi halde, İngilizlerin Suriye-Filistin ordusu komutanı General Allenby bu bölgeleri zorla işgal edebileceğini bildirmişti. İngilizlerin, İskenderun'u işgal etme teşebbüsleri ile ilgili olarak Genel Kurmay ile Mustafa Kemal Paşa arasında 3-6 Kasım tarihleri arasında yapılan yazışmalarda Mustafa Kemal Paşa, İngilizlerin mütareke hükümlerine aykırı olarak İskenderun'u işgal etme fikrini kabul etmiyor, şehre zorla girmeye çalışıldığı takdirde silahla karşılık verileceğini bildiriyordu. Bu görüşe cevap olarak gelen telgrafta, İngilizlerin buna hakkı olmamakla beraber, İngilizlere karşı sert davranılmaması, üzerimize ateş açılrsa bile ateşle cevap vermeyip İngilizler nezdinde olayın protesto edilmesi emrinde ısrar ediliyordu.

6 Kasım'da Ahmet İzzet Paşa'ya çektiği telgrafla İstanbul'un bu yaklaşımına itiraz eden Mustafa Kemal Paşa, İngilizlerin asıl amaçlarının İskenderun'u işgal ederek kuzeye çekilmekte olan 7.Ordu'nun arkasını keserek abluka altına almak olduğunu, "İskenderun'a her ne sebep ve bahane ile" olursa olsun, İngiliz askerleri çıkartıldığında ateş açılacağını kesin bir dille bildirerek İngilizlerin tekliflerini ve bu konuda verilecek emirleri yerine getirmeye karakterinin müsait

olmadığını belirterek yerine başka bir komutanın atanmasını istedi.

Ancak, 7 Kasım 1918'de Yıldırım Orduları Grup Kumandanlığı ve 7.Ordu lâğvedildi. Bunun üzerine de Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a çağrıldı. Böylece İngilizlerin önündeki engel de kalkmış oldu. 9 Kasım 1918 tarihinde İngilizler, İskenderun şehrini mukavemetsiz olarak teslim almışlardır. Mustafa Kemal Paşa, hükûmet merkezi ile yaptığı telgraf görüşmelerinde verilen tavizleri tenkit ediyor; böyle giderse memleketin bin bir türlü entrika ve istilaya maruz kalacağını izah etmeye çalışıyordu. Paşa, bu acz ve zafiyetin bir an evvel tamamen ortadan kaldırılmasını istiyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın hükûmetin emirlerini eleştiren bu kararlı tutumu karşısında Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı'nın lağvedildiğini belirten irade, Mustafa Kemal Paşa'ya 10 Kasım 1918'de tebliğ edildi. Bunun üzerine Paşa, emrindeki birliklerin komutasını II. Ordu komutanı Nihat Paşa'ya bırakarak aynı gün akşamı Adana'dan trenle İstanbul'a hareket etti. 13 Kasım 1918 tarihinden 16 Mayıs 1919 tarihine kadar İstanbul'da kalarak memleketin genel durumunu yakın arkadaşlarıyla kritik eden Mustafa Kemal Paşa, bilahare ülkesinin ve kendisinin de kaderini değiştirecek olan kutsal Samsun yolculuğuna çıkarak Türk İstiklal Mücadelesi'ni başlattı.

Nâsır YÜCEER

KAYNAKÇA

Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi 4.Cilt, 1. Kısım, Ankara 1986.

ÇELİKER, Fahri, "Atatürk'ün Yaşamından: Falkenhayn-Mustafa Kemal Anlaşmazlığı", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S 13, C 5, Kasım 1987.

DOĞANAY, Rahmi, "Atatürk'ün Askeri Yaşamında Suriye Günleri", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S 55, C 19, Mart 2003.

ERKİLET, Hüseyin Hüsnü Emir, **Yıldırım**, Ankara 2002.

Türk İstiklal Harbi Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı - 1, Ankara 1992.

TÜRKMEN, Zekeriya, "Mustafa Kemal Paşa ve Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S 47, C 16, Temmuz 2000.

05/08/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sina-ve-filistin-cephesinde-aturk/?pdf=3370> adresinden erişilmiştir